

EKITUNDUA:(OBUBONERO25)

Nnamba1:

Omuyizi asome ekitundu n'oluvannyuma addemu Ebibuuzo kunkomerero y'ekitundu ng'asenziira kubu bonero obulagiddwa mubukomera () ate ng'ebiyokuddamua byawudde bulungi.

Namba 1(a).

- Abantu abangi okukkiriza okumugondera
- Okukolera awamu awatali kulyamu bannaabwenkwe nakubabega.
- Okufiirwako bannaabwe.
- Okugwamu balabe abatali baabwe.
- Wakati mussanyu n'okukooloobya ennyimba ateessanyu lino lisazibwamu.
- Okutambula obulungi ssaako n'okuwangula kyokka oluvannyuma batuuka okuluma obugiji ku Ndikuttamadda. (Any5x1)

a

Nnamba1(b)

- Bireeta okukkirizaamu naddala nga b'okulembere bassa kimu.
- Tewaba kwetemamu yadde okulyamu bannaabwe enkwe/olukwe.
- Bino byombi bitumbula enkolagana mu bantu.
- Bisobozesa abantu okutaasagana mu biseera ebyakazigizigi. (Any3x2)
- Tewaba kugeŋŋana yadde okunyoomagana e kibatuusa ku buwanguzi.

Nnamba1(c)

- Eyawukana kumugendo efuuka kaasa,lutuyigiriza okukolera awamu n'ebannaffe tusobole Okwewala ebizibu.
- Okutambula kulaba okudda kunyumya, lutuyigiriza okuba abanyumya ssaako n'okwogera ebyo byetuba tuyiseemu.
- Kyotonnalya tokyesunga,lutuyigiriza obuteewanira mukintu oba kukintu naddala nga tonnaba ku kivvuunukabulungi.
- Ekyekango tekimanya muzira, bulijjo okufungiza n'okwanŋŋanga amangu ebyo ebizibu ebijjanga tetwetegese.
- Teri bukulu butava eri Katonda, Lutuyigiriza okwesiga awamu n'okukkirizamu Katonda.(Any3x2)

Nnamba1(d)

Netutakwanŋŋangira

- Netutakolaganira
- Okuyambagana

Kawamigero

- Katonda
- Omutonzi
- Gguluddene

Omusiyaggusi

- Omutambuze
- Omuntu atambula olugendo oluwanvu ate kubigere.

(Any3x1)

Nnamba1(e)

Kyanguyiza akulembere nga buliky'ayogera bamukkirizaamu awatali kuwakana. Tewabayadde okwerumaaluma wadde okwelyamu olukwe ekibasobozesa okutuuka ku buwanguzi.

(Any1x2)

Nnamba1(f)

- (iii) Okutaasagana mubiseera ebyakazigizigi.

Nnamba1(g)

- (ii) Webasasinga okulumira obujiji n'okwevuma ensi.

Nnamba1(h)

- (i) Kutuuka mu kifo ekyo nga tebasobola kututegeera nti Siffe mulabe.

(Any3x1)

EKITUNDUB:(OBUBONERO15)

Nnamba2(a).

Omuyizi amalirize engero nga bwezoogerwa mu lulimi olutuufu. Bwati;

- (i) -nti linda bukye
- (ii) -entanda akusibira y'amenvu.
- (iii) -tokalinda kusaab attaka.
- (iv) -eggumba osuula mu mulyango
- (v) -essanja libabulae ndagala
- (vi) Ogutateganya-
- (vii) Omuvubuka atanyumya mbuzzi ya zigeye-
- (viii) Otulo-
- (ix) Atamanyi mpewo y'eMagombe-
- (x) Galuleeba-

(Any 10x1)

Nnamba2(b)

- (i) Ebiseera ebisinga omuntu atambulatambula ateraokufuna by'ayagala okusinga oyo abeera awaka ateran'ensolo bwezityo.
- (ii) Ebiseera ebisinga abantu oba omuntu byayogera byebimusuula mubuzibu oba okumubbulula.
- (iii) Ebiseera ebisinga abantu batera nnyo okuddamu bigambo bya bannaabwe nebongeramu ne bye batayogedde.
- (iv) Ebiseera ebimu abantu twefiiriza ffekka nga twagala ebirungi eby'amangu.
- (v) Ebiseera ebisinga nnyinimu oba nnannyini maka bw'afa abaana n'abakyala be babuna emiwaboobabas

EKITUNDU C

3. (a) Ouyizi asome ekitontome n'oluvannyuma addemu ebibuuzo ebimubuuziddwa. Atukire ku nsonga talandagga.

- (i) Omuyizi alage ebintu ebyenjwulo ebiri mu kitontome.
 - Kizimbiddwa n'omutwe **Omubuulo**
 - Kizimbiddwa n'ennyiriri ennyimpi nnya nnya buli sitanza Kizimbiddwa ne sitanza munaana
 - Kizimbiddwa n'obubonero nga akawummuza, akafundikira, akasukkize
 - Kizimbiddwa n'omulamwa ebifa mu katale k'omubuulo/ebibeeera mu katale k'omubuulo
 - Kizimbiddwa n'entunnunsi ez'omujjirano
 - Kizimbiddwa n'olulimi olwokungulu, n'olwebuziba
 - Kizimbiddwa n'embeera ya bulijjo
 - Kizimbiddwa n'amaloboozi
 - Kizimbiddwa n'ebigambo ebivuga obumu nga ebyambalo'ebiyokunya, basuubula, basuubuza

5*1mks

- (ii) Omuyizi aleete ebintu eby'enjawulo ebitalina kubula mu kitontome nga ne mu kitontome ekyo byeyolekeddemu. omuli;
 - Kiweereddwa omutwe omubuulo
 - Kiweereddwa ennyiriri
 - Kirina sitanza
 - Kirina obubonero obw'ejjenjeero
 - Kirimu amaloboozi/omudigido
 - Kirimu entunnunsi
 - Kirina omulamwa
 - Kirina embeera ya bulijjo

5*1mks

- (iii) Omuyizi aggyeyo ennimi ez'enjawulo ezeeyolekedde mu kitontome ekyo n'ebiyokulabirako eby'enjawulo ebiraga nti ennimi ezo zeeyolekeddemu nga;
- Olulimi olwo ku ngulu kuba omuwandiisi yeyambisizza ebigambo ebyangu
 - Olulimi olweziba kuba ebigambo ebizibu byeyolekeddemu nga nkyoloolo, nfaafa, okwewulunta
 - Olulimi olukubi lw'ebifaananyi kuba atukubira ekifaananyi ky'obugologoosi
 - Olulimi oluwaanyi kuba awaana ebifa mu katale k'omubuulo
 - Olulimi olusaakiriza kuba ebimu abiwaana n'asussaawo okugeza ebintu okuba enfaafa.
- 5*1Mks
- (iv) Omuyizi alage ebintu ebyeyambisiddwa okuzimba amaloboozi mu kitontome omuli;
- Ennyiriri ennyimpi ziyambye okuzimbz amaloboozi
 - Okweyambisa obubonero obwenjawulo nga akawummuza, akafundikira, akasukkize
 - Okweyambisa omuwendo gw'ebigambo gwe gumu mu buli lunyiriri okugeza bibiribibri buli lunyiriri.
 - Okukozesa ebigambo ebivuga obumu okugeza baaniriza, basala, basuubula, basuubuza.
 - Okutandisa ennukuta ezifaanagana ku nnyiriri ez'enjawulo okugeza O, A
- 5*1Mks

Oba

3. (b) Omuyizi ayanjule ekibuuzo kino nga alaga omuwandiisi w'ekitabo ekyo ne bye kikwatako okugeza Ekitabo kino kyawandiikibwa Ssali Damascus era kyoleka ebitontome eby'enjawulo ebikwata era byoleka ebintu eby'enjawulo era nga birimu ebyokuyiga ebyenjawulo omuli;
- Omusomi ayiga omwana omuto by'ayitamu –Ebiseera by'obuto
 - Ayiga ebifa ku byobusuubuzi –omubuula
 - Ayiga okwewala okutulugunya abalala –enviiri
 - Ayiga okwewala entalo-Entalo
 - Ayiga ebifa ku byobufuzi-bannabyabufuzi
 - Ayiga obukulu n'omugaso gw'omuzadde-Omuzadde
 - Ayiga akabi akali mu bwavu n'okubwewala-Obwavu
 - Ayiga omugaso n'obukulu bw'ennyimba-Obulamukuyimba
 - Ayiga ebirungi n'ebizibu ebiri mu bufumbo-Omunnyo gw'obufumbo.
 - Ayiga era ne yeewala ebizibu ebiri mu ntambula ez'enjawulo nga ttakisi-Lwe nnatambula jjuuzi.
 - Ayiga enkwata ya kasasiro-Kasasiro.
 - Ayiga ebizibu ebisangibwa mu nsi- Ekinŋaana okwebaka.
 - Ayiga ebizibu ebisangibwa bamulekwa.Kasasiro
 - Ayiga akabi akali mu kulwala-Olugendo lwa walumbe
 - Ayiga obukulu bwa Kabaka-Namunswa.
 - Ayiga obukulu n'okukuuma obutonde bw'ensi-Buganda n'obutonde bw'ensi.
 - Ayiga okwewala okuba omulyake-Obulyake
- 10*2mks
- 4 Omuyizi asome ekitontome akitegere alyoke addemu ebibuuzo Omuyizi atuukire ku nsonga talandagga.
- (i) Omuyizi alage oyo alabika nga y'atontoma
- Omusawo w'abaana y'atontoma
 - Omuntu amanyi ku by'abaana y'atontoma
 - Omuntu eyali alabiridde ku mwana
- 2*1Mks
- (ii) Omuyizi alage embeera omutontomi mw'ali oba bw'awuliraera alage n'ekyo ekiraga nti ddala ali mu mbeera eyo gamba nga;
- Ali mu mbeera ya ssanyu kuba alaga nti gw'ayogerako asanyuka olwa muzadde we
- Ali mu mbeera ya kwagaliza kuba aygala omwana abe bulungi
- Ali mu mbeera ya kulumirirwa kuba afaayo ku ndiisa y'omwana ennungi
- 3*2mks
- (iii) Omuyizi alage entunnunsi eziri mu kitontome n'ensonga eraga nti ddala ze ntunnunsi ezeeyolekedde mu kitontome. Entunnunsi eza kasavu kanyama kuba ekitontome kirimu ennyiriri ennyimpi n'empanvu.
- 1*2mks
- (iv) Omuyizi alage ennimi ezeeyolekedde mu kitontome
- Olulimi olwo ku ngulu
 - Olulimi olwe buziba
 - Olulimi olukubi lwe bifaananyi
 - Olulimi olukubiriza
- (v) Omuyizi alage ebintu ebyenjawulo ebikoze ekitontome ekyo omuli;
- Kizimbiuddwa n'omutwe okulya ddagala

- Kizimbiddwa n'ennyiriri ennyimpi n'empanvu
- Kizimbiddwa ne sitaza ez'ennyiriri ezitenkana
- Kizimbiddwa naga mulimu okuddiηηana sitanza esooka emirundi ena
- Kizimbiddwa n'amaloboozi/omudigido
- Kizimbiddwa n'omulamwa endya ennungi
- Kizimbiddwa n'entunnunsi eza kasavu kanyama

6*1Mks

Oba

(b) Omuyizi ayanjule ekibuuzo nga alaga omuwandiisi w'akatabo wamu n'ebikalimu mu bufunze Ekitabo ebitontome ebiseeneekerevu kyawandiikibwa Namaganda Alice Janet era nga kikwata ku bitontome eby'enjawulo nga Namaganda,okulya ddagala era nga omuwandiisi atulabula ku bintu eby'enjawulo nga;

- Okwawala endya embi-Okulya ddagala
- Okweala obugayaavu-Ensi nsiitaano
- Okwerinda enjala n'akabi akagirimu-Enjala
- Okwewala okusaanyaawo ebituliraanye-Ettale
- Okwewala obuvuyo mu kulonda-Okulonda
- Okwewala n'okwerinda mukoka-Mukoka mu kibuga
- Okwewala okutaataaganya emigga-Obusungu bw'omugga
- Okwewala okuddiηηana ensobi ezaaliwooko-Yigira ku byafaayo
- Okwewala okutaataaganya entobazzi-olutobazzi
- Okwewala okukozesa obubi essimu-Esssimu
- Okwewala okudiibuuda-Embalirira
- Okwewala okutwalira amateeka mu ngalo tugende ewa balamuzi-Abalamuzi
- Okwewala obubenje n'akabi akabulimu-
- Okwewala okulagajjalira emirimu gyaffe-Emirimu gya leero
- Okwewala endwadde enkambe-Nantakyaluka omugenyi
- Okwewala enguzi-enguzi
- Okwewala obunyunyunsi-Tulabye n'abanyunyunsi
- Okwewala enkwe-Abataka nkwenge
- Okwewala okukola ebiswaza-Mulambo gwo guswala

5(a. (i) Essomero mukukoto gumu 2*1mks

(ii) Bukirwa Robina abigamba mukwano gwe Cissy Sibanno 2*1 mks

(iii) Abayizi bafulumu ekibiina okugenda ku kyemisana

- Cissy akkirira mu maduuka ne munne Bukirwa
- Baweabwa emmere kyokka ne bava mu wooteeri nga tebasasudde.
- Abasajja ab'enjawulo batunuulira nnyo Cissy ekimwerariikiriza
- Abasajja abamu basaba Bukirwa abawe Cissy
- Cissy yeeraliikirira olw'ebyo by'alaba mu wooteeri ate n'okuvaayo nga tebasasudde.

5*1mks

(iv) Omuyizi alage ebintu ebyenjawulo ebituuka ku bantu(abaana) abaganza n'okukabawala nga bakyali mu bato.okugeza;

- Abaana abamu bafuna embuto ngabakyali mu masomero okugeza Namusoke ne Ntabadde
- Abalenzi abamu bafunyisa abwala embuto okugeza Kavuma afunyisa Namusoke olubuto
- Abamu bagwa ebigezo okugeza Namusoke agwa ebibuuzo bye kyomusanvu.
- Abamu bafa nga baggyamu embuto okugeza Ntabadde
- Abamu embuto ze bafuna bannyinizo bazeegaana okugeza Ssempala,Okelo ne Diika beegaana olubuto lwa Ntabadde.
- Abamu bayiga ettamiiro okugeza Namugaanyi ne Cissy
- Abazadde baabwe bafuna ekirowoozo ekibaggya mu ssomero okugeza Cissy ne Namugaanyi

6*2Mks

Oba

(b) Omuyizi ayanjule ekibuuzo kino ng'alaga ani muwandiisi w'olugero era alwogereko kyelukwatako mu bufunze. Okugeza

Oluero amaggwa n'emitego mu buvubuka lwawandiikibwa Ruth Namuyimbwa Kaboggoza nga lwetoololera ku bulamu bw'omuwala Cissy Sibanno ayita mu bizibu ebyenjawulo mu buvubuka bwe Era abatonde ba Kaboggoza y'eno ennaku gye bayitamu;

- Abawala abamu babonyabonyezzebwa abasomesa abasajja abaagala okubaganza okugeza Cissy abonyabonyezzebwa Mpiso olw'okumugaana
- Abamu bafa nga baggyamu embuto okugeza Ndibassa afa aggyamu lubuto

- 10*2Mks

Okugeza

- Omuzannyo guteereddwamu obunkenke

Oba

Okugeza

- Ennanda okugeza Bunga kkojja wa pita

10*2Mks

Okugeza

- Aluwadde entikko

- Alutaddemu obulamu bwa bulijjo.
- Annyonnyola ebighambo ebizibu okugza menuAkozesa amannya g'abantu ag'enjawulo agamanyiddwa nga Namusisi,Keeti,Ayisa,Ndibassa,Meega,Pita,
- Akozesa amannya g'ebyalo agamanyiddwa Bwaise,Kireka,Jinja ,Kampala
- Ateekamu obuyimba okuwummuza omusomi okugeza Ziraba ayimba kuzaala kujagaana
- Assaamu obukuubagano okugeza namusisi ne Mbayeriwa,Kyannyanja ne Mbayeriwa
- Asasula/aweera bulungi abatonde be
- Olugero alunyumiza mu bifo eby'enjawulo nga kampala,kyaggwe
- Yeeyambisa amakowe g'olulimi amalala nga okuwandiika ebbaaluwa.

10*2Mks

(b) Omuyizi ayanjule ekibuuzo kino ng'alaga omuwandiisi w'olugero na ki kye lukwatako mu bufunze.

Okugeza

Olugero Mbayeriwa W'abayizi lwawndiikibwa wwwwwwWaalabyeki Magoba nga lwetoolera ku muvubuka Jooje Mbayeriwa amala obudde bwe obusinga mu masanyu.Era ebya masanyu bye bimu ku bimusuula oba bye bimuleetera obuzibu.

- Alema okwezimba lwa masanyu.
- Amala ensimbi ng'agula engoye asanyuse Ndibassa
- Atunda embuzi za nnyina agule ekidduka asanyusizeeko Ndibassa.
- Okukwana Ndibassa omuwala ow'ebbeyi n'alemwa okwezimba
- Afunyisa Namusisi olubuto nga ali mu bya masanyu

Omuyizi adde ku luuyi olulala ng'alaga ensonga endala ezivaako okugwa kwa Mbayeriwa nga oggyeko ebyamasanyu.Omuli;

- Okulogebwa Ssengaawe Guluma
- Mukyala Bena okumugoba mu muzigo n'abundabunda
- Nnyina okumuweereza bato be nga talina ky'abaliisa
- Ppkipiki kw'aliira obulamu okumulemerera n'atuuka okugitunda
- Okwetundako buli kimu nga ayavuwadde
- Okubulwa omulimu
- Obutamanya nkola za katonda
- Ddoola ne babbi banne okuttibwa n'amasasi nga babba ewa Kyannyanja
- Nnyina okumutwala ku muganga.
- Ddoola okuyita erinnya lya Mbayeriwa nga babba ewa Kyannyanja alowooza Kyannyanja amutegedde
- Mbayeriwa obutafuna kantu konna nga agenze okubba ewa Kyannyanja n'ensawo gy'abba n'asangamu bipapula
- Mbayeriwa okulwala n'okulumwa omusota
- Okutunza nnyina embuzi ze ne yeegulira ppikipiki
- Kitaawe okugwa mu nnyanja n'abulira ddala
- Namusisi okugobwa ku mulimu ne basigala nga tebalina nsimbi
- Kyannyanja okugoba Mbayeriwa ku mulimu.

Omuyizi afundikire nga alaga oludda kw'agwa ng'alaga nti ne wankubadde amasanyu gasuula Mbayeriwa naye waliwo ensonga endala ezimuleetera okugwa.

BIKOMYE WANO